

DOI 10.32782/2786-8559/2023-3-1
УДК 330.1

Андрухович Дана Романівна
аспірант кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет
ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-6338-968X>

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ І МОНІТОРИНГУ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розглядаються наукові підходи до визначення спільних та відмінних рис моніторингу та контролю державної допомоги суб'єктам господарювання з метою побудови ефективної системи. Державна допомога є невід'ємною складовою системи державного регулювання, особливо у періоди економічного шоку. Згідно чинного законодавства, а саме Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», моніторинг державної допомоги – збирання та проведення аналізу інформації про державну допомогу з метою здійснення контролю за дотриманням вимог цього Закону та рішень Уповноваженого органу з питань державної допомоги (Антимонопольний комітет України), визначеного цим Законом, а також підготовка та подання звітності про державну допомогу. Під контролем процесу надання державної допомоги суб'єктам господарювання розуміють сукупність дій контролюючого характеру, метою здійснення яких є запобігання, виявлення і усунення правопорушень. В Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» серед контрольних заходів у сфері державної допомоги, передбачено лише проведення моніторингу Антимонопольним комітетом України. Визначено мету, основні принципи, завдання та функції моніторингу та контролю. Висвітлено завдання та складові процедури контролю та моніторингу державної допомоги в ЄС. Міжнародні зобов'язання України щодо формування системи контролю державної допомоги впливають із міжнародних договорів. Показано, що моніторинг і контроль мають низку спільних ознак та інструментів, як-от: процедури спостереження, збору та набуття інформації, її дослідження, оцінювання та аналізу, обліку, інформування тощо. Відмінність між ними полягає в тому, що порівняно з моніторингом контроль є переважно управлінсько-аналітичним й правоохоронним впливом, що визначає перелік його завдань. Визначено, що основою ефективності системи контролю та моніторингу державної допомоги є прозорість процедури її надання. Показано, що забезпечення ефективності базується на дотриманні критерію допустимості, що передбачає відсутність негативного впливу на конкуренцію.

Ключові слова: державна допомога, контроль, моніторинг, державна допомога суб'єктам господарювання, державне регулювання.

Dana Andrukhovych
State Tax University

SYSTEM OF CONTROL AND MONITORING OF STATE AID TO BUSINESS ENTITIES

The article discusses scientific approaches to identifying common and distinctive features of monitoring and controlling state aid to business entities with a view to building an effective system. It should be noted that state aid is an integral part of the state regulation system, especially in times of economic shock. According to the current legislation, namely the Law of Ukraine "On State Aid to Business Entities", monitoring of state aid means collecting and analyzing information on state aid in order to control compliance with the requirements of this Law and decisions of the Authorized Body for State Aid (the Antimonopoly Committee of Ukraine), as defined by this Law, as well as preparing and submitting reports on state aid. Control of the process of providing state aid to business entities is understood as a set of controlling actions aimed at preventing, detecting and eliminating offenses. The Law of Ukraine "On State Aid to Business Entities" provides for only monitoring by the Antimonopoly Committee of Ukraine among the control measures in the field of state aid. Our study defines the purpose, basic principles, tasks and functions of monitoring and control. The tasks and components of the procedure for control and monitoring of state aid in the EU are highlighted. Ukraine's international obligations to establish a system of state aid control stem from international treaties. It is shown that monitoring and control have a number of common features and tools, such as procedures for monitoring, collection and acquisition of information, its research, evaluation and

analysis, accounting, information, etc. The difference between them is that, compared to monitoring, control is mainly a managerial, analytical and law enforcement influence, which determines the list of its tasks. It is determined that the basis for the effectiveness of the system of control and monitoring of State aid is the transparency of the procedure for its provision. It is shown that ensuring efficiency is based on compliance with the admissibility criterion, which implies that there is no negative impact on competition.

Keywords: state aid, control, monitoring, state aid to business entities, state regulation.

Вступ. Державна допомога є невід’ємною складовою системи державного регулювання, особливо у періоди економічного шоку. Практика застосування державної допомоги в країнах ЄС засвідчує необхідність і доцільність контролю і моніторингу за державною допомогою. завдяки яким визначається законність, обґрунтованість, доцільність та допустимість її надання. Контроль за державною допомогою є важливим регулюючим засобом, що здійснюється відповідними уповноваженими органами на засадах норм чинного законодавства.

Матеріали та методи. Питанням розвитку системи контролю та моніторингу за наданням державної допомоги суб’єктам господарювання в Україні присвячено багато праць вітчизняних науковців, а саме: Безух О. [3], Гаращук В. [5], Добровольська В. [7], Єрко Г. [10], Оболенський О. [14], Обушна Н. [14], Петрова О. [16], Попова Л. [19] та інші. Особливо питання моніторингу і контролю державної допомоги актуалізувалось з прийняттям Закону «Про державну допомогу суб’єктам господарювання» відповідно до європейських стандартів, що зумовило хвилю досліджень проблем адаптації норм європейського законодавства до реалій України.

Незважаючи на досить детальне дослідження окремих аспектів контролю і моніторингу за державною допомогою більш ретельного аналізу потребує вивчення аспектів імплементації європейських норм в чинне законодавство України для узгодженого застосування інструментів контролю та моніторингу і забезпечення ефективності державної допомоги.

Метою статті є аналіз контролю та моніторингу державної допомоги та особливостей їх застосування в ЄС та Україні, що сприяють підвищенню ефективності системи надання державної допомоги.

Результати. У світовій практиці основою міжнародної нормативної бази моніторингу і контролю державної допомоги можна вважати Уругвайський раунд багатосторонніх переговорів, наслідком яких було створення СОТ та ухвалення Угоди про субсидії та компенсаційні заходи (1994 р.). в Угода СОТ визнає, що субсидії можуть відігравати важливу роль в програмах економічного розвитку країн, що розвиваються, і в трансформації централізованої планової економіки у ринкову економіку.

Міжнародні зобов’язання України щодо формування системи контролю державної допомоги

впливають із міжнародних договорів, а саме: Угода про заснування Світової організації торгівлі (далі – Угода СОТ); Угода про вільну торгівлю, укладена Україною з країнами Європейської асоціації вільної торгівлі [25] (ЄАВТ); Договір про заснування Енергетичного Співтовариства [8] (ДЕС); Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [24].

З моменту набрання чинності Угодою про асоціацію наша держава зобов’язалась розробити національну систему контролю і моніторингу державної допомоги (стаття 267 Угоди), а саме: до 2020 року прийняти національне законодавство про державну допомогу, забезпечити прозорість державної допомоги та створити оперативно незалежний орган, якому надано повноваження, необхідні для повного застосування статті 262; до 2021 року створити регіональну карту державної допомоги відповідно до рекомендацій ЄС; до 2022 року створити повний реєстр програм державної допомоги. До 2022 року будь-яка державна допомога, яка надається Україні, повинна оцінюватися за правилами, ідентичними правилам ЄС для країн зі складною соціально-економічною ситуацією; до 2024 року привести ці програми допомоги у відповідність до критеріїв, викладених у статтях 262 та 264 Угоди.

За визначенням чинного законодавства України «державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб’єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища» [22]. Необхідність контролю обумовлена потребою: зворотного зв’язку для корегування рішення задачі; усунення або зменшення невизначеності, що надає можливість передбачати кризові ситуації; попередження, фіксування і виправлення помилок на ранніх стадіях; пошуку нових резервів та можливостей; визначення найбільш пер-

спективних напрямів діяльності» [7, с. 94]. Тому якісний контроль за наданням державної допомоги є основою для підвищення її ефективності.

За визначенням, під контролем процесу надання державної допомоги суб'єктам господарювання розуміють сукупність дій контролюючого характеру, метою здійснення яких є запобігання, виявлення і усунення правопорушень. В Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» серед контрольних заходів у сфері державної допомоги, передбачено лише проведення моніторингу Антимонопольним комітетом України [21].

Метою моніторингу державної допомоги визначено контроль за дотриманням вимог Закону та рішень АМКУ, а також підготовка та подання звітності про державну допомогу, забезпечення прозорості надання державної допомоги суб'єктам господарювання, інформування всіх зацікавлених осіб про державну допомогу, забезпечення ефективності функціонування системи державної допомоги в Україні, захисту та розвитку конкуренції [6].

За різними підходами до сутності моніторингу він визначається як: форма контролю [5, с. 164–165; 11], пасивна форма контролю, дієвий інструмент контролю [13, с. 201], різновид контролю [19], система інформаційних спостережень [15, с. 41], інформаційно-аналітичний інструмент спостереження [3, с. 9], інструмент управлінського впливу на досліджуваний об'єкт, метод дослідження [2]. Загалом моніторинг визнається самостійним напрямом управлінської діяльності, де відбувається інтеграція вимірів, досліджень, експерименту, інформатики і керування. Як слушно зазначає О. Титова, «моніторинг – інформаційна, діагностична, наукова, прогностична система, реалізація якої здійснюється в рамках управлінської діяльності» [14, с. 81]. Саме моніторинг, який здійснюється протягом усього процесу реалізації державної політики, програми/проекту, акумулює і підтримує потік необхідної інформації для систематизації законодавства, оцінювання ситуації та контролю» [23, с. 118].

Основними принципами моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання є: верховенство права, законність, прозорість та публічність, недискримінація (рівноправне ставлення), своєчасність, об'єктивність, неперервність, взаємна співпраця, превентивність, ефективність, повнота (всеосяжність), компетентність (фаховість), незалежність, збереження і захист інформації, захист конкуренції, забезпечення публічних інтересів [16, с. 4]. З урахуванням правил ЄС щодо організації контролю у сфері державної допомоги до цих принципів слід також додати принцип передбачуваності та взаємної довіри зацікавлених сторін; принцип пропорційності у виконанні

повноважень органами контролю, наявність економічних та політичних критеріїв прийняття рішень [26, с. 23].

Щодо функцій моніторингу державної допомоги, то на підставі досліджень результатів наукових робіт, можемо виокремити наступні: регулююча, попереджувально-профілактична, інформаційна, аналітична, коригувальна, правозахисна, виховна [17, с. 255].

Отже, моніторинг і контроль за державною допомогою суб'єктам господарювання – це тісно пов'язані, але різні процеси. Щодо характеру їх зв'язку, думки науковців різняться. Одні вважають, що контроль є одним із методів (складових) моніторингу [1, с. 163]: Інші, навпаки, стверджують, що «моніторинг застосовується як один із методів правового контролю (нагляду), як його технологія» [15, с. 38; 23, с. 83–84], як інноваційний інструмент якісного управління [27, с. 38].

Моніторинг і контроль мають низку спільних ознак та інструментів, як-от: процедури спостереження, збору та набуття інформації, її дослідження, оцінювання та аналізу, обліку, інформування тощо. Відмінність між ними полягає в тому, що порівняно з моніторингом контроль є переважно управлінсько-аналітичним й правоохоронним впливом, що визначає перелік його завдань.

Важливість моніторингу полягає в тому, що за допомогою моніторингу можливо виявити позитивні та негативні чинники, що впливають на державну допомогу суб'єктам господарювання, з'ясувати причини появи таких негативних факторів, що дає можливість діагностувати сучасний стан та спрогнозувати розвиток. Виявлення розбіжностей між фактичним та запланованим, оцінка відхилень від поставлених завдань, аналіз їх причин дозволяє вдосконалити процес надання державної допомоги. Отже моніторинг направлений на здобуття і оцінювання інформації, здійснення висновків, надання рекомендацій для поліпшення стану досліджуваного об'єкту, явища чи процесу, запобігання появи негативних тенденцій і обставин, які можуть стати перепонами для досягнення поставлених цілей.

Результати моніторингу державної допомоги використовуються АМКУ для: підготовки пропозицій та рекомендацій надавачам державної допомоги; розроблення та внесення в установленому порядку КМУ пропозицій щодо прийняття нормативно-правових актів з питань державної допомоги та/або внесення змін до існуючих; встановлення відповідно до ст. 7 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», умов для звільнення від обов'язку повідомлення про державну допомогу окремих груп надавачів категорій державної допомоги та/або виключення надавачів окремих категорій державної допомоги з тих, що звільнені від такого обов'язку; підго-

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз завдань контролю та моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання

Контроль	Моніторинг
Набуття об'єктивної інформації про дотримання законності об'єктами контролю під час спостереження за їх діяльністю	Збирання та аналіз інформації про заходи з підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів
Дослідження набутої інформації на предмет виявлення і припинення фактів порушень чинного законодавства	Забезпечення постійного контролю за дотриманням надавачами та отримувачами державної допомоги вимог законодавства щодо окремих категорій та форм державної допомоги, допустимої інтенсивності державної допомоги, допустимих витрат, допустимого рівня накопичення сум допомоги отримувачами, інших характеристик державної допомоги
Встановлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню	Контроль за державною допомогою, надавачі якої звільнені від обов'язку повідомлення АМКУ, та незначною державною допомогою
Облік та фіксація виявлених порушень	Підготовка, подання та оприлюднення звітності про державну допомогу
Порівняння досягнутих результатів з очікуваними	Формування та ведення реєстру державної допомоги
Недопущення нових порушень і шкідливих наслідків	Постійний аналіз проектів нормативно-правових актів, що надходять на опрацювання, а також тих, інформація про які є у вільному доступі, чинних нормативно-правових актів на предмет наявності в них будь-яких заходів підтримки в будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів» [20, п. 7].
Виявлення винних осіб, притягненні їх до встановленої державою відповідальності тощо	

Джерело: [21; 24, с. 56]

товки роз'яснень та узагальнень з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги; формування та ведення карти регіонального розподілу державної допомоги [20, п. 8].

Відтак застосування моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання спрямоване не лише на перевірку діяльності її суб'єктів, а й на оцінку та забезпечення перспективного планування діяльності АМКУ щодо удосконалення чинного законодавства у сфері державної допомоги й надання роз'яснень щодо його застосування.

Таким чином, моніторинг присутній на кожній стадії надання державної допомоги під час: розгляду повідомлення про державну допомогу; розгляду справ АМКУ про державну допомогу суб'єктам господарювання; ведення Реєстру державної допомоги; формування та ведення карти регіонального розподілу державної допомоги. Порядок формування та ведення останньої є необхідним елементом в адмініструванні державної допомоги суб'єктам господарювання в ЄС, який наразі не достатньо розроблений у вітчизняному законодавстві тощо. Розгалужена класифікація об'єктів моніторингу державної допомоги слугує основою для контролю за дотриманням вимог до її надавачів та отримувачів, які з моменту отримання державної допомоги стають суб'єктом постійного моніторингу з боку АМКУ. По суті, контроль здійснюється фактично одночасно з

моніторингом, скеровуючи і доповнюючи його. Цим визначається, з одного боку, необхідність їх взаємодоповнюючого характеру, з другого, – відмінності в інструментах та спрямованості їх застосування

Одним зі спільних моментів – є об'єкт перевірки, а саме – діяльність надавачів державної допомоги: [21, ст.1 п. 6], зокрема правильність і вчасність надання ними інформації про надану державну допомогу [20, абз. 1 п. 9]. Згідно з п. 15 Розпорядження АМКУ, якщо надавач державної АМКУ орган надсилає йому письмову вимогу щодо подання протягом 30 днів такої інформації та підтверджуючих документів про надання державної допомоги. У рамках проведення моніторингу АМКУ може отримувати інформацію про державну допомогу з інших джерел, що не є надавачами державної допомоги, яка подається в довільній формі та на яку не поширюються вимоги щодо порядку подання та оформлення повідомлень про державну допомогу [20, п. 18 абз. 4]. Однак для надавачів допомоги – це законодавчо встановлений обов'язок, а для всіх інших суб'єктів – право. При цьому інформація, отримана інших джерел обов'язково проходить попередню перевірку АМКУ у місячний термін [20, п. 13, п. 17].

Після проведення попередньої перевірки інформації АМКУ має певним чином зреагувати – переглянути чинну державну допомогу, якщо вона

характеризується ознаками недопустимості для конкуренції, або ж направити відповідь заявнику.

Слід зауважити, що фактично вся діяльність щодо моніторингу державної допомоги сконцентрована в АМК. Водночас окремі форми державної допомоги регламентовані іншими законами. Так, надання таких форм державної допомоги, як податкова пільга, відстрочення та розстрочення сплати податків урегульовано нормами Податкового кодексу України (ПКУ). Зокрема, у ст. 30 ПКУ регламентовано поняття, підстави встановлення та порядок використання податкових пільг суб'єктам господарювання господарської діяльності [18 ст. 1 п. 30.2]. Тому основним суб'єктом контролю за наданням такої державної допомоги є не АМКУ, а безпосередньо Державна податкова служба України (ДПСУ). Така ситуація формує певну неузгодженість, коли відповідно до вищевказаного Закону рішення про надання державної допомоги суб'єктам господарювання приймає АМК, однак, рішення про надання податкових пільг приймає контролюючий орган. На нашу думку, такий стан речей потребує коригування.

В цьому контексті ми вважаємо слушною пропозицію Г. Г. Єрко, щодо запровадження у сфері надання державної допомоги двох видів моніторингу, а саме: попередній моніторинг, метою проведення якого є вивчення впливу такої підтримки на економічну конкуренцію в державі і суб'єктом проведення якого має бути АМК України; підсумковий моніторинг, спрямований на виявлення результатів її впливу на економічний та соціальний розвиток країни, суб'єктом його проведення має виступати Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [29, с. 122].

Тобто мова йде як про контролюючі дії АМК, так і про встановлення відповідних контрольних заходів за діяльністю АМК України у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Такий підхід відповідає підходам, прийнятим в ЄС, де моніторинг *ex post* [28, с. 483] є невід'ємною частиною процесу децентралізації державної допомоги суб'єктам господарювання і являється основою системи контролю державної допомоги.

Зокрема, при порівнянні положень Угоди про асоціацію та Угоди СОТ, варто відмітити особливість, яка полягає у етапності здійснення контролю за державною допомогою. В першому випадку такий контроль має здійснюватися *ex ante*, в той же час як з а Угодою СОТ контроль за субсидіями здійснюється *post-factum*. Так, в ЄС моніторинг державної допомоги на регіональному рівні у формі програм регіонального розвитку (ППР) складається з трьох стадій: 1) попереднє оцінювання (*ex ante*) – здійснюється на етапі розроблення програми з метою прогнозування її майбутньої успішності; 2) проміжне оцінювання

(*ex-mid*) – в процесі виконання програми з метою визначення успішності її реалізації та за потреби, внесення змін у ППР; 3) підсумкове оцінювання (*ex post*) – після завершення реалізації ППР з метою оцінки загальної ефективності програм, визначення наслідків для уникнення помилок у майбутньому. Таке оцінювання проводиться або одразу по завершенні впровадження програми, або через 3-7 років по завершенні програми з метою оцінки її довготермінового впливу [10].

На міждержавному рівні Єврокомісії за допомогою контролю *ex post* відстежує, як саме заходи державної допомоги впроваджуються державами-членами. Такий моніторинг спрямований на виправлення виявлених порушень та за рахунок їх врахування – вдосконалення правил державної допомоги. Це обумовлено тим, що оцінка наслідки події, що вже відбувалася, є більш достовірною, ніж прогнози. Саме висока інформативність *ex post* моніторингу визначає акцентування на ньому системи наднаціонального моніторингу державної допомоги в ЄС, що має бути враховано при розвитку системи контролю і моніторингу за державною допомогою в Україні.

Технічно процедура контролю за державною допомогою в ЄС на рівні держави-кандидата (сторони угоди про асоціацію) полягає в такому:

1. Попереднє погодження уповноваженим органом нагляду (УОН) у сфері державної допомоги проєктів актів, рішень, угод тощо, що передбачають надання державної допомоги, керуючись вимогами особливої частини правил ЄС, адаптованими для національного законодавства. Повернення до бюджету допомоги, яка була надана без попереднього погодження.

2. Моніторинг УОН у сфері державної допомоги, тобто здійснення інвентаризації і ведення надалі реєстру всі х заходів підтримки державою суб'єктів господарювання у будь-якій формі (гранти, податкові пільги, державні гарантії, операції з майновими активами тощо). На основі даних уряд готує періодичні звіти і надсилає їх на розгляд Єврокомісії. Після вступу країни до ЄС перша функція передається до компетенції Єврокомісії. Разом із тим акти ЄС не містять розроблених вимог щодо організації контролю на національному рівні, зокрема, який саме орган повинен його здійснювати [26, с. 23].

У міждержавних відносинах ЄС прозорість досягається, зокрема, наступними інструментами, передбаченими в Угоді про Асоціацію: 1. Кожна Сторона Угоди (до 31 грудня наступного календарного року) надсилає іншій Стороні повідомлення про загальний обсяг, види та галузевий розподіл державної допомоги, яка може вплинути на торгівлю між Сторонами; 2. На запит однієї зі Сторін інша Сторона повинна надати додаткову інформацію стосовно будь-якої схеми державної

допомоги та окремих індивідуальних випадків надання державної допомоги, що впливають на міждержавну торгівлю; 3. Сторони мають забезпечити прозорість фінансових відносин між органами державної влади та державними підприємствами щодо: а) державних коштів, виділених прямо або опосередковано відповідним державним підприємствам; б) цілей їх використання. 4. Сторони мають забезпечити коректне відображення в бухгалтерських рахунках фінансових операцій підприємств, які користуються спеціальним чи виключним правом, наданим Україною або державою-членом ЄС, або отримують компенсацію за надання публічних послуг в будь-якій формі.

Із врахуванням досвіду ЄС для забезпечення прозорості надання державної допомоги АМКУ створив реєстр державної допомоги, ведення якого здійснюється за результатами моніторингу державної допомоги. Реєстр надає можливість суб'єктам господарювання отримати інформацію про доступні та попередньо оцінені АМКУ програми державної допомоги, з яких вони можуть отримати допомогу для розвитку бізнесу. Суспільство отримало можливість контролювати, куди саме, з якою метою та в яких обсягах надається державна допомога за кошти сплачених податків.

Насамкінець, слід підкреслити, що при наданні державної допомоги основною вимогою є збереження ефективної конкуренції. При цьому в Угоді про асоціацію підкреслюється, що її положення не обмежують права Сторін-держав застосовувати засоби захисту торгівлі або інші відповідні заходи, спрямовані проти субсидії, або вдаватися до вирішення спорів згідно з відповідними положеннями СОТ. Також, стаття 266 Угоди про асоціацію визначає, що положення Угоди щодо державної допомоги мають застосовуватися до товарів і тих послуг, які зазначені у Додатку XVI до Глави 6 («Заснування, послуги та електро-

нна торгівля») Розділу IV цієї Угоди, відповідно до взаємопогодженого рішення щодо доступу до ринку, за винятком товарів, які підпадають під дію Додатка 1 до Угоди СОТ про сільське господарство та інших субсидій, які підпадають під дію Угоди про сільське господарство [12, с. 26]. Таким чином, правила державної допомоги в Україні не розповсюджуються на сільське господарство, на відміну від держав-членів ЄС.

Висновки. Таким чином, контроль і моніторинг державної допомоги є важливими взаємопов'язаними, але відмінними елементами процесу її надання, що забезпечують її ефективність та формують основу для удосконалення нормативно-законодавчих основ надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Це слід враховувати при розбудові ефективної системи контролю за державною допомогою в Україні. Основним критерієм, що контролюється, є допустимість державної допомоги з точки зору її впливу на конкуренцію, що ретельно дотримується в ЄС. В ЄС основною формою моніторингу державної допомоги є підсумкове оцінювання (ex post), що пов'язано з прагненням держави не порушувати конкуренцію на ринку на разі підтримки суб'єктів господарювання у виключній ситуації, що відрізняє її від дій приватного інвестора. Основою ефективності контролю є забезпечення прозорості процесу надання державної допомоги, що в Україні забезпечується через ведення реєстру державної допомоги та використання інструментів, передбачених в Угоді про Асоціацію з ЄС. Хоча у період військових дій у порядок контролю за державною допомогою в Україні внесено ряд послаблень, проте лише невинна робота щодо розвитку інструментів контролю і моніторингу на засадах цифровізації дозволить сформувати ефективну систему контролю і моніторингу у післявоєнний період.

Література:

1. Анцупова Т.О. Поняття та сутність міжнародно-правового моніторингу у контексті права Ради Європи. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 161–165.
2. Баранов С.О. Правовий статус суб'єктів владних повноважень у процесі децентралізації державної влади в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2019. № 38. С. 23–27.
3. Безух О.В. Науково-практичний коментар Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 92 с.
4. Вітвіцький С.С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2016. 480 с.
5. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 412 с.
6. Деякі питання реалізації Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» : [Електронний ресурс] Розпорядження АМК України від 28 грудня 2015 р. № z0140-16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#Text> (дата звернення: 09.11.2023).
7. Добровольська В.В., Феофанова І.М. Контроль за допустимістю надання державної допомоги суб'єктам господарювання. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 94–100.
8. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926 (дата звернення: 09.11.2023).

9. Єрко Г.Г., Рядінська В.О. Правове регулювання надання державної фінансової підтримки в Україні : монографія. Київ : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 168 с.
10. Єрко Г.Г. Правове регулювання надання державної фінансової підтримки в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 250 с.
11. Косович В.М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 568 с.
12. Кулик О. Система державної допомоги в Україні: як європейські вимоги можуть зробити її більш ефективною. 2019. URL: <https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Systema-derzhavnoyi-dopomogy-vUkrayini-yak-yevropejski-vymogy-mozhut-zrobyty-yiyi-bilsh-efektyvnoyu-1.pdf> (дата звернення: 14.11.2023).
13. Николина К.В. Процедурні особливості правового моніторингу текстуального виразу права: прагматичний підхід. *Альманах права. Правовий моніторинг і правова експертиза: питання теорії та практики*. 2019. Вип. 10. С. 198–202.
14. Оболенський О.Ю., Обушна Н.І. Аудит, контроль і моніторинг у системі публічного управління. Ефективність державного управління, 2014. Вип. 41. С. 115–124.
15. Онищук І.І. Правовий моніторинг: проблеми методології, теорії та практики : моногр. Івано-Франківськ, Дрогобич : Коло, 2017. 512 с.
16. Петрова Н.О. Адміністративно-правові засади моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право»). Суми : Сумський національний аграрний університет, 2021.
17. Петрова Н.О. Функції моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2021. № 64. С. 255–260.
18. Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 23.11.2023).
19. Попова Л.М. Адміністративно-правові засади контролю в сфері підприємницької діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 515 с
20. Порядок проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання : затв. Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 28.12.2015 р. № 43-пп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#n16> (дата звернення: 09.11.2023).
21. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01 липня 2014 № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення: 09.11.2023).
22. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 8 жовтня 2023 року № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 09.11.2023).
23. Титова О.В. Інформаційний моніторинг як засіб сучасних інформаційних комунікацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 80–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2009_4_13
24. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 09.11.2023).
25. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_456 (дата звернення: 09.11.2023).
26. Черніков Д.О. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. Київ : НІСД, 2013.
27. Щоголева Л.О. Моніторинг якості освіти: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний пошук*. 2014. № 2. С. 36–40.
28. Juan María Muñoz de. Monitoring of State Aid: From Ex Ante to Ex Post Control. *European State Aid Law Quarterly*. Vol. 17. No. 4 (2018). P. 483–493. URL: <https://www.jstor.org/stable/26694275>

References:

1. Antsupova T. O. (2013) Poniattia ta sutnist mizhnarodno-pravovoho monitorynhu u konteksti prava Rady Yevropy [The concept and essence of international legal monitoring in the context of Council of Europe law]. *Yurydychnyi visnyk*, no. 2, pp. 161–165. (in Ukrainian)
2. Baranov S. O. (2019) Pravovyi status subiektiv vladnykh povnovazhen u protsesi detsentralizatsii derzhavnoi vlady v Ukraini [Legal status of subjects of power in the process of decentralization of state power in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia*, no. 38, pp. 23–27. (in Ukrainian)
3. Bezukh O. V. (2018) *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy "Pro derzhavnu dopomohu sub'iektam hospodariuvannia"* [Scientific and Practical Commentary on the Law of Ukraine "On State Assistance to Business Entities"]. Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy. (in Ukrainian)
4. Vitvitskyi S. S. (2016) *Kontrol yak harantiia zakonnosti diialnosti publichnoi administratsii* [Control as a Guarantee of Legality of Public Administration Activities]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Dnipro.
5. Harashchuk V. M. (2003) *Teoretyko-pravovi problemy kontroliu ta nahliadu u derzhavnomu upravlinni* [Theoretical and legal problems of control and supervision in public administration]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kharkiv, (in Ukrainian)
6. Deiaki pytannia realizatsii Zakonu Ukrainy "Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia" [Some issues of implementation of the Law of Ukraine]: Rozporiadzhennia AMK Ukrainy dated December 28, 2015, No. z0140-16. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#Text> (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)

7. Dobrovolska V. V. (2021) Kontrol za dopustymistiu nadannia derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia [Control over the admissibility of providing state aid to business entities]. *Yurydychnyi visnyk*, no. 1, pp. 94–100. (in Ukrainian)
8. Dohovir pro zasnuvannia Enerhetychnoho Spivtovarystva [Treaty establishing the Energy Community]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_926 (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
9. Yerko H. H., Riadinska V. O. (2016) *Pravove rehuliuвання nadannia derzhavnoi finansovoi pidtrymky v Ukraini* [Legal regulation of the provision of state financial support in Ukraine]: monohrafiia. Kyiv: TOV "Nilan-LTD". (in Ukrainian)
10. Yerko H. H. (2016) *Pravove rehuliuвання nadannia derzhavnoi finansovoi pidtrymky v Ukraini* [Legal regulation of the provision of state financial support in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv. (in Ukrainian)
11. Kosovych V. M. (2015) *Udoskonalennia normatyvno-pravovykh aktiv Ukrainy tekhniko-tehnologichni aspekty* [Improvement of regulatory legal acts of Ukraine: technical and technological aspects]: monohrafiia. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. (in Ukrainian)
12. Kulyk O. (2019) Systema derzhavnoi dopomohy v Ukraini: yak yevropeiski vymohy mozhut zrobyty yii bilsh efektyvnoi. Available at: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Systema-derzhavnnoi-dopomogy-vUkrayini_yak-yevropejski-vymogy-mozhut-zrobyty-yiyi-bilsh-efektyvnoyu-1.pdf (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
13. Nykolyna K. V. (2019) *Protsedurni osoblyvosti pravovoho monitorynhu tekstualnogo vyrazu prava: prahmatychnyi pidkhid* [Procedural features of legal monitoring of the textual expression of law: a pragmatic approach]. *Almanakh prava. Pravovyi monitorynh i pravova ekspertyzha: pytannia teorii ta praktyky*, vol. 10, pp. 198–202. (in Ukrainian)
14. Obolenskyi O. Yu., Obushna N. I. (2014) Audyt, kontrol i monitorynh u systemi publichnogo upravlinnia [Audit, control and monitoring in the system of public administration]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnia*, vol. 41, pp. 115–124. (in Ukrainian)
15. Onyshchuk I. I. (2017) *Pravovyi monitorynh: problemy metodologii, teorii ta praktyky* [Legal monitoring: problems of methodology, theory and practice]: monohr. Ivano-Frankivsk, Drohobych: Kolo. (in Ukrainian)
16. Petrova N. O. (2021) *Administratyvno-pravovi zasady monitorynhu derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia v Ukraini* [Administrative and legal principles of monitoring state aid to business entities in Ukraine]. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081 "Pravo" (haluz znan – 08 "Pravo"). Sumy: Sumskiy natsionalnyi ahraryni universytet. (in Ukrainian)
17. Petrova N. O. (2021) Funktsii monitorynhu derzhavnoi dopomohy sub'iektam hospodariuvannia [Functions of monitoring state aid to business entities]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnogo Universytetu. Seriya Pravo*, no. 64, pp. 255–260. (in Ukrainian)
18. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
19. Popova L. M. (2018) *Administratyvno-pravovi zasady kontroliu v sferi pidpriemnytskoi diialnosti* [Administrative and legal bases of control in the field of entrepreneurial activity]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv. (in Ukrainian)
20. Poriadok provedennia monitorynhu derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia [Procedure for monitoring state aid to business entities]: zatv. Rozporiadzhenniam Antymonopolnogo komitetu Ukrainy vid 28.12.2015 No. 43-rp. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16#n16> 136 (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
21. Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia [On state aid to business entities]: Zakon Ukrainy vid 01 lypnia 2014 No. 1555-VII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
22. Pro osnovni zasady derzhavnogo nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti [On the basic principles of state supervision (control) in the field of economic activity]: Zakon Ukrainy vid 8 zhovtnia 2023 roku no. 877-V. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
23. Tytova O. V. (2009) Informatsiinyi monitorynh yak zasib suchasnykh informatsiinykh komunikatsii [Information monitoring as a means of modern information communications]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, no. 4, pp. 80–85. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2009_4_13 (in Ukrainian)
24. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
25. Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta derzhavamy YeAVT: [Free Trade Agreement between Ukraine and EFTA states]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_456 (accessed November 9, 2023). (in Ukrainian)
26. Chernikov D. O. (2013) Modernizatsiia systemy derzhavnoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia v Ukraini [Modernization of the system of state support for business entities in Ukraine]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)
27. Shchoholieva L. O. (2014) Monitorynh yakosti osvity: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Monitoring the quality of education: theoretical and methodological aspect]. *Pedahohichniy poshuk*, no. 2, pp. 36–40. (in Ukrainian)
28. Juan María Muñoz de (2018) Monitoring of State Aid: From Ex Ante to Ex Post Control. *European State Aid Law Quarterly*, vol. 17, no. 4, pp. 483–493. Available at: <https://www.jstor.org/stable/26694275>